

NÂNG CAO HIỆU QUẢ CÔNG TÁC GIÁO DỤC GIÁ TRỊ SỐNG CHO HỌC SINH TRUNG HỌC PHỔ THÔNG QUA HOẠT ĐỘNG NGOẠI KHÓA

ThS. TRƯƠNG THANH THÚY

Trường Đại học Sư phạm - Đại học Huế

1. Đặt vấn đề

Giá trị sống là một bộ phận quan trọng cấu thành nhân cách con người. Chương trình giáo dục các giá trị sống (LVEP) được UNESCO và UNICEF bảo trợ đã và đang được triển khai rộng khắp trên thế giới. LVEP hướng tới việc phát triển 12 giá trị căn bản của cá nhân và xã hội như: hòa bình, hạnh phúc, yêu thương, trung thực, khiêm tốn, hợp tác, tôn trọng, trách nhiệm, giản dị, khoan dung, tự do, và đoàn kết. Đây là những giá trị sống cơ bản, mang tính phổ quát toàn cầu nhằm trang bị cho thế hệ trẻ những tri thức, kinh nghiệm, vốn sống... giúp họ hình thành và phát triển những phẩm chất cá nhân tốt đẹp.

Từ năm học 2010 – 2011, LVEP được triển khai ở Việt Nam, bắt đầu từ một số trường mẫu giáo và tiểu học của Hà Nội, sau đó mở rộng ra nhiều tỉnh thành khác trên cả nước như: TP. Hồ Chí Minh, Lạng Sơn, Quảng Trị... Trước một số vấn đề của xã hội hiện nay như bạo lực học đường, sự biến động phức tạp của một số giá trị trong nhân cách con người đã dẫn đến sự xuống cấp của đạo đức xã hội, một số hiện tượng đáng lo ngại về tệ nạn xã hội, suy thoái đạo đức, sự bất bình đẳng giữa các giai cấp trong xã hội, phân biệt chủng tộc... các chuyên gia tin tưởng rằng, nếu chương trình được phổ biến rộng rãi và có hiệu quả sẽ là phương thuốc hữu hiệu để đặc trị.

LVEP có thể đưa vào nhà trường bằng nhiều con đường khác nhau: qua lồng ghép vào quá trình dạy học, các hoạt động nghệ thuật, truyền thông, các hoạt động ngoại khóa (HĐNK), tổ chức cho người học trực tiếp tham gia các hoạt động thực tiễn...; Trong đó HĐNK có vị trí quan trọng. HĐNK là tất cả các hoạt động do giáo viên (GV) và nhà trường tổ chức cho học sinh (HS) tham gia (văn hóa văn nghệ, thể dục thể thao, lao động, sinh hoạt tập thể...) nhằm mục đích tạo điều kiện cho người học được tiếp cận với nhiều lĩnh vực khác nhau của cuộc sống, giúp các em nâng cao nhận thức, thái độ và có hệ thống hành vi ứng xử ngày càng phù hợp với hệ thống yêu cầu và chuẩn mực của xã hội. Với ưu thế là hoạt động giáo dục toàn diện trong nhà trường, HĐNK cho phép GV có thể tích hợp nhiều nội dung giáo dục: giáo dục môi trường và bệnh thể kỉ, giáo dục sức khỏe sinh sản, giáo dục dân số và giới tính, giáo dục kĩ năng sống, giáo dục giá trị sống...

Nhận thức được vai trò của HĐNK với công tác giáo dục nói chung và giáo dục giá trị sống nói riêng, chúng tôi đã thiết kế các bước tổ chức HĐNK giáo dục giá trị sống cho HS THPT và tiến hành thực nghiệm giáo dục giá trị "Hạnh phúc" cho HS lớp 11 Anh, Trường trung học phổ thông (THPT) chuyên Quốc học Huế.

2. Các bước tổ chức HĐNK giáo dục giá trị sống cho HS THPT

Việc tiến hành tích hợp giáo dục giá trị sống cho HS THPT thông qua các HĐNK cần được tiến hành theo các bước sau:

Bước 1: Xác định mục tiêu của chủ đề sinh hoạt. Mỗi chủ đề sinh hoạt nhằm đạt đến những mục tiêu nhất định; trong đó 12 giá trị sống cốt lõi được lựa chọn để giáo dục cho HS phù hợp với mục tiêu của chủ đề được tổ chức.

Bước 2: Nội dung các hoạt động được tổ chức. Cấu trúc của phần nội dung hoạt động lần lượt là: Hoạt động khởi động; Hiểu biết chung; Nhận diện giá trị; Thử sức; Trách nhiệm của chúng ta.

Khi tìm kiếm và xây dựng các nội dung hoạt động, cần căn cứ trên mục tiêu đã xác định, tránh lựa chọn hoạt động xa rời mục tiêu.

Bước 3: Dự kiến hệ thống các phương pháp và phương tiện được sử dụng. Trong từng buổi sinh hoạt, tùy thuộc vào chủ đề được tổ chức mà mỗi hoạt động sẽ lựa chọn và sử dụng những phương pháp và phương tiện khác nhau. Mọi phương pháp đều phải hướng vào việc giúp HS lĩnh hội và trải nghiệm các giá trị một cách hiệu quả, tránh khuôn sáo, gò ép. Những phương pháp ưu tiên sử dụng là: thi hỏi đáp nhanh, lựa chọn giá trị, tình huống, sắm vai, trò chơi thư giãn, thảo luận chia sẻ, thể hiện giá trị thông qua tác phẩm nghệ thuật... Với sự hỗ trợ của phương tiện kĩ thuật hiện đại (máy vi tính, máy chiếu, ampli...) hiệu quả của sử dụng phương pháp sẽ tăng lên rõ rệt.

Bước 4: Tổ chức, tiến hành. Bước này tổ chức các hoạt động đã dự kiến. Quan trọng trong khâu này là phải có một người dẫn chương trình duyên dáng, nói năng lưu loát, có tài ứng đối, dẫn dắt... để hướng dẫn hoạt động cho lớp.

Bước 5: Dự kiến đánh giá, tổng kết. Sau mỗi hoạt động, GV cần nhận xét, góp ý về cách thức tổ chức, tinh thần thái độ tham gia của HS, cùng các em rút kinh nghiệm cho những lần tổ chức sau. Để hoạt động thêm hấp dẫn và tạo được không khí thi đua vui vẻ, các phần quà cho các đội thắng cuộc là không thể thiếu.

3. Thử nghiệm tổ chức HĐNK giáo dục giá trị sống cho HS THPT

3.1. Kế hoạch tổ chức HĐNK giáo dục giá trị sống cho HS THPT

** Đối tượng thử nghiệm:* HS lớp 11 Anh, Trường THPT chuyên Quốc Học Huế; Thời gian: Học kì II, năm học 2013 – 2014; Nội dung thử nghiệm: Tổ chức giáo dục giá trị "Hạnh phúc" cho HS.

** Mục tiêu các hoạt động:* Thông qua HĐNK, HS

có khả năng: Hiểu rõ giá trị hạnh phúc và tầm quan trọng của nó trong cuộc sống; Biết được các cách thức tạo ra hạnh phúc cho bản thân mình và người khác; Tự tin tạo hạnh phúc cho mình và người khác; Sống lạc quan, yêu đời và tôn trọng mọi người xung quanh.

* Các hoạt động cơ bản: Để thực hiện các mục tiêu trên, chúng tôi đã tiến hành 03 hoạt động cơ bản sau trong thời gian 03 tiết.

Hoạt động 1: Hạnh phúc là gì?

Ở hoạt động này, HS được hướng dẫn và cùng nhau chia sẻ về cảm xúc của bản thân ở những giây phút các em cảm thấy hạnh phúc trong đời; cùng nhau chia sẻ thông điệp: "Niềm hạnh phúc của tâm hồn là trạng thái bình an, không ghen ghét, hận thù"; hạnh phúc bình dị, giản đơn mà ai cũng muốn có và ai cũng có thể tạo ra cho mình và cho người khác. Sau đó, HS được hướng dẫn cùng nhau lập ra bảng kê "Những điều mang lại hạnh phúc". Và một trong những việc làm mà người ta có thể mang lại hạnh phúc cho nhau là những câu nói chân thành, thân thiện.

Hoạt động 2: Lời nói mang lại hạnh phúc

Người xưa có câu: "lời nói chẳng mất tiền mua..." và cũng có câu "lời nói đời máu". Điều ấy cũng có nghĩa rằng, những lời nói tốt đẹp, mang tính xây dựng góp phần tạo nên một thế giới tốt đẹp, hạnh phúc hơn. Ở hoạt động này, các em được trao đổi các vấn đề như: Những câu nói khiến em hạnh phúc, sung sướng/buồn bã, đau khổ?; Những câu nói em thường nói với người khác khi hạnh phúc/bất hạnh, đau đớn?; Em sẽ nói với người khác như thế nào để họ cảm nhận được hạnh phúc và tình yêu thương mà em mang đến cho họ?...

Sau khi HS trao đổi xong, GV hướng dẫn các em cách nói khi khen ngợi và những cần nhắc khi nói với ai đó điều gì. Cuối hoạt động, HS cùng nhau thực hành nội dung: mang lại hạnh phúc thông qua lời nói cho một người trong lớp ngay buổi học hôm nay.

Hoạt động 3: 10 nguyên tắc mang lại hạnh phúc

HS được xem clip và đi đến kết luận: không thể tìm thấy hạnh phúc thực sự từ vật chất hay tiền bạc, của cải. Để có được hạnh phúc mãi nguyên và dài lâu, con người phải tuân theo các nguyên tắc sống nhất định. Sau khi HS thảo luận các nguyên tắc đem lại hạnh phúc, GV đúc kết lại thành 10 nguyên tắc, mỗi nguyên tắc được trình bày đều có clip kèm theo.

Cuối cùng, GV tổng kết lại 10 nguyên tắc đem lại hạnh phúc cho con người. Trong quá trình tổ chức hoạt động, chúng tôi đã sử dụng phối hợp nhiều phương pháp, trong đó phương pháp cơ bản là sự trải nghiệm của HS về bản thân và các tình huống đặt ra. HS có nhiều cơ hội để chia sẻ, trao đổi, thảo luận với nhau.

3.2. Kết quả thử nghiệm

3.2.1. Mức độ hiểu biết của HS về giá trị hạnh phúc trước và sau khi tham gia HĐNK

Qua quá trình suy ngẫm, thảo luận và chia sẻ, HS đã hiểu rõ về giá trị hạnh phúc: "Niềm hạnh phúc của tâm hồn là trạng thái bình an, không ghen ghét, hận thù", "hạnh phúc lâu dài là trạng thái mãn nguyện, hài lòng từ bên trong".

Bảng 1: Mức độ hiểu biết của HS về giá trị hạnh phúc trước và sau khi tham gia HĐNK

Table with 5 rows and 5 columns: TT, Nhận thức về giá trị hạnh phúc, Trước khi tham gia (Số lượng, %), Sau khi tham gia (Số lượng, %). Rows include 'Không hiểu rõ', 'Hiểu được một ít', 'Hiểu khá rõ', 'Hiểu rõ', 'Hiểu rất rõ', and 'Tổng'.

Hạnh phúc là một giá trị sống phổ biến mà con người luôn hướng đến. Tuy nhiên, trước khi tham gia buổi ngoại khóa, không phải tất cả HS đều hiểu rõ về giá trị này. HS chủ yếu "hiểu khá rõ" (66,7%) về giá trị "hạnh phúc", thậm chí một số em chỉ "hiểu được một ít" (19,0%). Sau khi tham gia HĐNK, HS đã có sự thay đổi lớn về nhận thức. 85,7% HS đã "hiểu rất rõ" và "hiểu rõ" về giá trị "hạnh phúc", không có HS nào "hiểu được một ít" hay "không hiểu rõ". Phép kiểm định cặp đôi phi tham số Wilcoxon (Z = -4,23; p < 0,001) đã cho thấy mức độ hiểu biết về giá trị "hạnh phúc" trước và sau khi tham gia HĐNK có sự khác biệt rõ.

3.2.2. Mức độ hiểu biết về cách thức tạo hạnh phúc cho bản thân và người khác trước và sau khi tham gia HĐNK

Cũng giống như mức độ hiểu biết về giá trị hạnh phúc, kết quả kiểm định cặp đôi phi tham số Wilcoxon (Z = -3,62; p < 0,001) cho thấy có sự khác biệt về mức độ hiểu biết về các cách thức tạo hạnh phúc cho bản thân và người khác trước và sau khi tham gia buổi ngoại khóa. Trước khi tham gia HĐNK, chủ yếu HS "biết khá rõ" về các cách thức tạo hạnh phúc cho bản thân và người khác (xem bảng 2). Nhiều HS chia sẻ rằng trước đây khi nói đến hạnh phúc, các em chỉ nghĩ đến những điều lớn lao như sự thành công trong sự nghiệp sau này, nhiều tiền của..., ít khi nghĩ đến những cái nhỏ nhoi, bình thường nhưng đem lại cảm giác hài lòng, hạnh phúc cho bản thân và người khác như lời khen ngợi, sự động viên, khích lệ...

Bảng 2: Mức độ hiểu biết về cách thức tạo hạnh phúc cho bản thân và người khác trước và sau khi tham gia HĐNK

Table with 5 rows and 5 columns: TT, Nhận thức về giá trị hạnh phúc, Trước khi tham gia (Số lượng, %), Sau khi tham gia (Số lượng, %). Rows include 'Không biết rõ', 'Biết được một ít', 'Biết khá rõ', 'Biết rõ', 'Biết rất rõ', and 'Tổng'.

Sau khi tham gia buổi ngoại khóa, 89,5% HS “biết rất rõ” và “biết rõ” về các cách tạo ra hạnh phúc. 52,4% HS chia sẻ rằng điều ý nghĩa nhất mà buổi ngoại khóa này đem lại đó là sự hiểu biết về các cách tạo ra hạnh phúc. Các em tự tin về bản thân có thể đem lại hạnh phúc cho người khác cũng như chính mình.

3.2.3. Sự hứng thú với HĐNK giáo dục giá trị sống

Trong các nhà trường phổ thông hiện nay, HS chủ yếu được học và rèn luyện nhiều về kĩ năng sống, các giá trị sống ít được chú trọng giáo dục. HS tham gia buổi ngoại khóa đều cho rằng các em không biết về các giá trị sống phổ quát hiện nay. Buổi ngoại khóa này không chỉ giúp HS hiểu rõ về giá trị hạnh phúc mà còn giúp HS hứng thú với các hoạt động liên quan đến các giá trị sống để từ đó có ý thức hướng tới các giá trị và rèn luyện để có được nó, (Bảng 3).

Bảng 3: Mức độ hứng thú với buổi ngoại khóa về giá trị hạnh phúc

TT	Mức độ hứng thú	Số lượng	%
1	Hoàn toàn không hứng thú	0	0,0
2	Không hứng thú	0	0,0
3	Bình thường	6	28,6
4	Hứng thú	14	66,7
5	Rất hứng thú	1	4,8
Tổng		21	100,0

Kết quả khảo sát ở bảng 3 cho thấy hơn 70% HS “rất hứng thú” và “hứng thú” với HĐNK này. HS chia sẻ những điều mà các em thích thú ở buổi tập huấn này là: có cơ hội được thảo luận, chia sẻ với bạn bè; được tham gia các trò chơi; suy ngẫm những thông điệp, những clip về giá trị hạnh phúc; nghe bài giảng của thầy cô; trải nghiệm phương pháp tổ chức hoạt động của thầy cô... Mặc dù với thời gian tổ chức không nhiều nhưng kết quả này bước đầu đã khẳng định tính hiệu quả của HĐNK trong việc giáo dục giá trị sống cho HS.

4. Kết luận

Kết quả thử nghiệm HĐNK về giáo dục giá trị sống cho HS THPT cho thấy đây là biện pháp khá hữu hiệu trong việc giáo dục giá trị sống cho HS. Tuy nhiên, để công tác giáo dục giá trị sống cho HS có hiệu quả cao, cần lưu ý một số vấn đề sau khi tổ chức HĐNK:

- *Tiến hành các HĐNK một cách thường xuyên.*

Công tác giáo dục giá trị sống cho HS muốn đạt được kết quả cao cần tăng cường hơn nữa các HĐNK, thường xuyên tổ chức các hội thi, cuộc thi tìm hiểu về các giá trị sống cơ bản của con người; tổ chức sinh hoạt theo chủ đề giá trị hoặc lồng ghép vào các buổi HĐNK học tập, nghe báo cáo tấm gương người tốt việc tốt, giao lưu với các tấm gương điển hình tiên tiến... Tổ chức các hoạt động thực tiễn phù hợp với điều kiện và lứa tuổi mang tính giáo dục như: hoạt động xã hội có ích, tham quan, dã ngoại, văn hóa, văn nghệ, thể thao... là con đường rất có hiệu quả để HS vừa tiếp thu các giá trị, trải nghiệm giá trị đồng thời tạo điều kiện để các em bộc lộ giá trị của chính mình. Trong quá trình giáo dục, một mặt GV tổ chức hoạt

động cho HS tham gia, mặt khác hướng dẫn các em tự thiết kế và tự tổ chức các hoạt động theo chủ đề được phân công, khi ấy giáo dục mới có hiệu quả thiết thực.

- *Đa dạng hóa nội dung, phương pháp và hình thức tổ chức hoạt động.* Mỗi hoạt động khác nhau của từng chủ đề, GV cần phải biết cách lựa chọn và sử dụng linh hoạt những phương pháp giáo dục khác nhau. Không có phương pháp sử dụng cho mọi mục tiêu hay nội dung. Tùy thuộc vào tính chất hoạt động và nội dung sinh hoạt mà GV lựa chọn phương pháp giáo dục cho phù hợp. Khi sử dụng phương pháp cần lưu ý: Sử dụng phối hợp nhiều phương pháp; Ưu tiên lựa chọn và sử dụng những phương pháp phát huy tính tích cực và vai trò chủ thể của đối tượng giáo dục; Tranh thủ khai thác tối ưu các trang thiết bị hiện đại.

- *Tăng cường sự tham gia của HS trong các hoạt động; Tạo cơ hội cho HS trải nghiệm và thực hành những điều đã rút ra qua các hoạt động để hiểu rõ hơn giá trị và biết cách rèn luyện hướng tới các giá trị.* Giá trị sống có được hình thành đúng hay không, có được đánh giá đúng hay không và có thể trở thành hành vi cụ thể của mỗi cá nhân hay không... là hoàn toàn phụ thuộc vào bản thân khả năng tự học tập, tự rèn luyện của mỗi HS. Chỉ khi nào cá nhân nhận thức được các giá trị, có quan niệm và thái độ đúng đắn, tiếp nhận những giá trị đó bằng niềm tin, tình cảm, biết tự phân tích, sàng lọc các giá trị để phục vụ cho hoạt động thực tiễn cá nhân khi đó cá nhân có hệ thống giá trị sống đúng đắn, phù hợp với chuẩn mực xã hội. Phát huy vai trò chủ thể của HS trong quá trình giáo dục, tạo điều kiện tốt nhất giúp các em phát hiện và phát triển bản thân sẽ tạo cho các em động lực thực sự để các em tự rèn luyện, tu dưỡng có hiệu quả. Biến quá trình giáo dục thành quá trình tự giáo dục.

- *Tăng cường các điều kiện về cơ sở vật chất kĩ thuật để tổ chức hoạt động có hiệu quả.*

TÀI LIỆU THAM KHẢO

[1]. Bộ Giáo dục và Đào tạo, (2000), *Thực hành tổ chức Hoạt động giáo dục ngoài giờ lên lớp*, NXB Giáo dục, Hà Nội.
 [2]. *Luật Giáo dục*, (2005), NXB Chính trị Quốc gia, Hà Nội.
 [3]. Diane Tillman, (2000), *Những giá trị sống cho tuổi trẻ* (Đỗ Ngọc Khang, Thanh Tùng, Minh Tư biên dịch), NXB Tổng hợp TP. Hồ Chí Minh.

SUMMARY

Value of life is an important part of human personality structure. The instruction of life value for students at high schools may be carried out through various pathways, extra curriculum activities are considered as an effective form. The article mentions steps to organize life-value activity for students through extra curriculum activities and implement 'Happiness' life-value experiment for students in English grade 11, at Hue gifted high school. Experimental results show that this is quite an effective measure in life-value education for students.

Keywords: *Instruction, value of life, extra curriculum activity, students at high schools.*